

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ
ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

ΗΜΕΡΙΔΑ

**Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΕΝΙΑ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ
ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ**

**ΑΘΗΝΑ
24 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2006**

**ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ
ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ – ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΩΝ**

Σοφία Λιάκου

Γεννήθηκε στο Βόλο το 1977. Ολοκλήρωσε τις σπουδές της στη Νομική Σχολή του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, το έτος 2001. Κατά τη διάρκεια της φοίτησής της υπήρξε μέλος της ομάδας προπτυχιακών φοιτητών του Εργαστηρίου Εγκληματολογικών Επιστημών. Το ακαδημαϊκό έτος 2002-2003 παρακολούθησε το πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Γάνδης στο γνωστικό αντικείμενο της Ευρωπαϊκής Εγκληματολογίας και Συστημάτων Ποινικής Δικαιοσύνης, στα πλαίσια του οποίου εκπόνησε διπλωματική εργασία με θέμα: “ *The detention as a more repressive reaction against juvenile delinquency. A comparative analysis between Greece and Italy*”. Από το 2005 είναι υποψήφια διδάκτορας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Γάνδης στον τομέα της εγκληματολογίας, με θέμα διδακτορικής διατριβής: “*Delinquency and Juvenile Justice System in Greece in a European Perspective*”. Από το 2003 είναι μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Βόλου και παράλληλα από το 2004 εργάζεται ως συνεργάτης της Αρσις- Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης νέων.

ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΟΙ ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ ΑΝΗΛΙΚΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ανηλικότητα είναι μια περίοδος με σημαντική βιολογική αλλά και νομική ιδιαιτερότητα στη ζωή του ανθρώπου. Ο ανήλικος, όντας σε μειονεκτική θέση έναντι των ενηλίκων, λόγω του νεαρού της ηλικίας του και της κατά τεκμήριο ανωριμότητας του να φροντίσει και να προστατεύσει τον εαυτό του, τίθεται υπό την προστασία του δικαίου. Ειδικότερα οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, ήτοι παιδιά που δεν έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους, τα οποία ζουν εκτός της χώρας καταγωγής τους χωρίς να συνοδεύονται από τον κατά το νόμο ή το έθιμο υπεύθυνο για την επιμέλεια τους ενήλικο, έχουν ανάγκη αυξημένης προστασίας, τόσο λόγω του νεαρού της ηλικίας τους, αλλά και λόγω του αυξημένου κινδύνου θυματοποίησής τους. Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που βρίσκονται παράνομα στην Ελλάδα μπορούν να χωριστούν στις εξής κατηγορίες : 1) σε παιδιά θύματα εμπορίας, 2) σε ανήλικους μεγαλύτερων ηλικιών που ήρθαν αυτοβούλως αναζητώντας μια καλύτερη τύχη, χωρίς όμως αυτό να αποκλείει το ενδεχόμενο ότι έχουν επηρεαστεί από ενήλικες προς την κατεύθυνση αυτή ή ότι αυτή τους η απόφαση ήταν αποτέλεσμα μιας αίσθησης ότι στη χώρα τους δεν έχουν κανένα μέλλον και 3) σε ανήλικους των οποίων η αίτηση ασύλου έχει απορριφθεί. Κοινό όλων των κατηγοριών αποτελεί το γεγονός ότι οι ανήλικοι αντιμετωπίζονται πρωτίστως ως παράνομοι μετανάστες ή ως δράστες άλλων αξιόποινων πράξεων, όπως επαιτεία, κατά συνέπεια οι πρακτικές που εφαρμόζονται στην πλειοψηφία των περιπτώσεων που αφορούν ασυνόδευτους ανήλικους - όπως η διοικητική απέλαση ή επαναπροώθηση - δεν εναρμονίζονται με τους διεθνείς κανόνες και συμβάσεις που έχουν θεσπιστεί για την προστασία των ανηλίκων. Η υιοθέτηση μιας εξειδικευμένης και συνεκτικής πολιτικής προστασίας των ανηλίκων, προκύπτει για ακόμη μια φορά ως το ζητούμενο.

Γεώργιος Μόσχος

Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη, Υπεύθυνος Κύκλου Δικαιωμάτων του Παιδιού

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1957. Σπούδασε Δίκαιο στην Αθήνα και Εγκληματολογία (M.Phil) στο Λονδίνο/LSE. Επιμορφώθηκε μέσω σεμιναρίων σε θέματα εκπαίδευσης ενηλίκων, εμφύχωσης νέων, αυτογνωσίας και δραματοποίησης για παιδιά.

Από το 1984 εργάστηκε στην Ελλάδα για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών και των νέων, την πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού, την καταπολέμηση της νεανικής περιθωριοποίησης, την υποστήριξη και ενδυνάμωση των νέων. Εργάστηκε απ' ευθείας με παιδιά και νέους σε νεανικά κέντρα, υπηρεσίες για νέους, πολιτιστικά κέντρα, σχολεία, ιδρύματα και φυλακές. Δίδαξε σε επαγγελματίες και φοιτητές. Συνεργάστηκε με δημόσιες υπηρεσίες, οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, πανεπιστήμια, ερευνητικά ιδρύματα, κ.α. Είναι συνιδρυτής της ΑΡΣΙΣ (Κοινωνικής Οργάνωσης Υποστήριξης Νέων) από το 1992. Έχει πολύχρονη εμπειρία συμμετοχής σε Ευρωπαϊκά Δίκτυα και προγράμματα. Υπήρξε μέλος της πρώτης Επιστημονικής Επιτροπής του Παρατηρητήριου για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Το 2003 διορίστηκε Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αναλαμβάνοντας την οργάνωση για πρώτη φορά του Συνηγόρου του Παιδιού στην Ελλάδα.

Έχει συγγραφικό έργο σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών και των νέων.

ΟΨΕΙΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Η παρουσίαση αυτή εστιάζεται σε ορισμένες μόνο όψεις της εγκληματοποίησης των αλλοδαπών ανηλίκων στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα αυτές με τις οποίες έχει έρθει αντιμέτωπος ο Συνήγορος του Πολίτη τα τελευταία χρόνια, ασκώντας το ρόλο του Συνηγόρου του Παιδιού.

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξετάζοντας σειρά αναφορών και ενεργώντας στο πλαίσιο αυτεπάγγελτων ερευνών επισκέφτηκε χώρους αστυνομικής κράτησης και κέντρα υποδοχής μεταναστών σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Συγκεντρώνοντας τις διαπιστώσεις και τις προτάσεις του, τον Οκτώβριο του 2005 συνέταξε ειδική έκθεση, την οποία απηύθυνε στον Πρωθυπουργό και την Πρόεδρο της Βουλής και κοινοποίησε στους αρμόδιους Υπουργούς. Στην έκθεση αυτή εντοπίστηκαν τα κυριότερα προβλήματα της διοικητικής πρακτικής και τα κενά της νομοθεσίας, ως προς την κράτηση και απέλαση ανηλίκων αλλοδαπών, αλλά και την έλλειψη των αναγκαίων προνοιακών υποδομών.

Η παρουσίαση επικεντρώνεται στη βασική διαπίστωση ότι ο τρόπος με τον οποίο η Ελληνική Πολιτεία αντιμετωπίζει αλλοδαπούς ανηλικούς που συλλαμβάνονται χωρίς να διαθέτουν τα απαραίτητα νομιμοποιητικά έγγραφα για την παραμονή τους στη χώρα, έρχεται σε σύγκρουση με τις προβλέψεις της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Το ισχύον καθεστώς επιτρέπει την διοικητική και ενίοτε την ποινική κράτηση των ανηλίκων για παράνομη είσοδο στη χώρα, και μάλιστα συχνά μαζί με ενήλικες, και την απέλασή τους στα σύνορα, χωρίς να προηγείται διερεύνηση του οικογενειακού τους περιβάλλοντος στη χώρα προέλευσης.

Οι ισχύουσες ρυθμίσεις και πρακτικές συνιστούν ουσιαστικά μια μορφή εγκληματοποίησης της παρουσίας των ασυνόδευτων μεταναστών στη χώρα μας, χωρίς να λαμβάνονται επαρκώς υπόψη τα αίτια και οι συνθήκες εισόδου, όπως επίσης και οι ανάγκες των ανηλίκων αυτών.

Τέλος παρουσιάζονται και σχολιάζονται οι τις προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για τα αναγκαία νομοθετικά και οργανωτικά μέτρα.

Μαρίνα Πετρονότη

Η Μαρίνα Πετρονότη εργάζεται ως ερευνήτρια στο ΕΚΚΕ και έχει διδάξει στο Παν/μιο του Βόλου (Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας & Κοινωνικής Ανθρωπολογίας). Σπούδασε Κοινωνιολογία και Κοινωνική Ανθρωπολογία στην Αθήνα (BA στο Deree College και PhD στο Πάντειον Παν/μιο) και την Αγγλία (Mphil στο University of Kent at Canterbury). Στα ερευνητικά της ενδιαφέροντα συγκαταλέγεται η ελληνική διασπορά, η μετανάστευση, οι διαπολιτισμικές σχέσεις και η οικογένεια. Εθνογραφικές έρευνες έχει διεξάγει στην Ελλάδα, την Ερυθραία (Κέρας της Αφρικής) και την Τανζανία, σε συνεργασία με ευρωπαϊκά πανεπιστήμια.

ΤΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΑΠΟΚΤΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΟΤΑΝ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΑΝΤΡΕΥΟΝΤΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ;

Η εισήγησή μου αντλεί το θεωρητικό της υπόβαθρο από την υπόθεση ότι προτάσσουντας τα εθνοτικά συστατικά της ταυτότητας -τον πολιτισμό, το θρήσκευμα, τη μνήμη-, ο λόγος για τον αποκλεισμό και την ένταξη αποσπά την προσοχή από άλλα -όπως η τάξη, η πολιτική δύναμη-, με επακόλουθο την αποσιώπηση των περιορισμών που τίθενται στην εκχώρηση ελληνικής υπηκοότητας και πολιτικών δικαιωμάτων στους μετανάστες. Πρόκειται για διαχωρισμό βασισμένο σε εκείνο που ο Smith ορίζει ως “εθνοποίηση”, τη νομιμοποίηση δηλαδή της σύγκρουσης και των δομικών μετασχηματισμών, με αναφορά στις πολιτισμικές διαφορές ή τις ομοιότητες ανάμεσα στον Εαυτό και τον Άλλον. Ακολουθώντας αυτή τη συλλογιστική, θα δείξω πως στο μέτρο που οι πολιτισμικές αποσκευές των μεταναστών αντιμετωπίζονται ως περισσότερο “εύπλαστες” και λιγότερο “επικίνδυνες” από τα πολιτικά δικαιώματα, οι Έλληνο-Τουρκικοί γάμοι επιτρέπουν άτυπες μορφές ένταξης, ενώ ταυτόχρονα αναπαράγουν ή μεταμφιέζουν κυρίαρχες διαδικασίες αποκλεισμού.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΑΛΒΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΓΕΝΙΑΣ : ΑΠΟ ΤΑ
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΑΞΙΑΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΣΤΑ ΥΠΟ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ ΝΕΑ
ΜΟΝΤΕΛΑ

Οργανικό τμήμα μιας πολυδιάστατης έρευνας για τη δεύτερη γενιά Αλβανών μεταναστών, η εργασία αυτή εξετάζει συγκριτικά τα αξιακά πρότυπα της πρώτης και της δεύτερης γενιάς και επιχειρεί να καταγράψει τις πολλαπλές μεταλλαγές του θεσμικού πλαισίου της οικογένειας. Πιο συγκεκριμένα γίνεται αναφορά στον τρόπο που οι αξίες μεταλλάσσονται από το πολιτισμικό πλέγμα της προ-νεωτερικής Αλβανικής κοινωνίας στη (μετα) νεωτερική κοινωνία της σύγχρονης Ελλάδας. Αυτή η διερεύνηση επικεντρώνει το στοχαστικό της ενδιαφέρον στις θεσμικές θέσεις και τους θεσμικούς ρόλους, την καθοριστική σημασία του φύλου, την κοινωνικοποίηση των παιδιών και τις εκπαιδευτικές τους αναζητήσεις /προσανατολισμούς στην παγκοσμιοποιημένη κοινωνία της γνώσης. Δίνεται ιδιαίτερη σημασία στη ρευστότητα των ενδο-οικογενειακών «διαπραγματεύσεων», το νοηματικό υπόβαθρο της ταυτότητας, τα εναλλασσόμενα σενάρια τρόπων ζωής κλπ.

Δημήτρης Παρσάνογλου

Σπούδασε ιστορία στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Έχει DEA κοινωνιολογίας στην Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales στο Παρίσι και είναι υποψήφιος διδάκτορας κοινωνιολογίας στο ίδιο πανεπιστήμιο. Το πεδίο έρευνάς του είναι η ιστορία και η κοινωνιολογία της μετανάστευσης προς την Ελλάδα με κύρια θέματα την εργασία και τον χώρο στη μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας.

Παράλληλα, εργάζεται ως ερευνητής στο πλαίσιο εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων και μελετών για λογαριασμό θεσμών, όπως το Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (ΙΜΕΠΟ), το European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL).

Θανάσης Μαρβάκης

Σπούδασε Ψυχολογία στο Πανεπιστήμιο του Tübingen. Είναι Ψυχολογίας του ίδιου πανεπιστημίου. Είναι επίκουρος καθηγητής στο τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα είναι η «νεολαία» ως κοινωνική ομάδα, οι ψυχολογικές διαστάσεις του ρατσισμού, του εθνικισμού και της πολυπολιτισμικότητας, η «αλληλεγγύη» ως ζήτημα θεωρίας και πράξης για τις κοινωνικές επιστήμες με ιδιαίτερη έμφαση στην ψυχολογία και θεωρητική συγκρότηση της κοινωνικής ψυχολογίας.

Έχει συμμετάσχει σε ελληνικά και διεθνή ερευνητικά προγράμματα σχετικά με τη μετανάστευση και το ρατσισμό.

Ηλέκτρα Πετρόκου

Σπούδασε πολιτική επιστήμη στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου. Έχει master στην πολιτική επιστήμη του Πανεπιστημίου του Warwick και διδακτορικό στις εθνοτικές σχέσεις από το ίδιο πανεπιστήμιο. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στα ζητήματα μετανάστευσης, ασύλου, διασποράς καθώς και στα ζητήματα συνόρων και πολιτικής γεωγραφίας. Έχει συμμετάσχει σε ελληνικά και διεθνή ερευνητικά προγράμματα σχετικά με τη μετανάστευση και το ρατσισμό και συνεργάζεται με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Είναι συνεργάτης του Εργαστηρίου Μελέτης για τη Μετανάστευση και τη Διασπορά του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει διδάξει με σύμβαση στο Πανεπιστήμιο της Θράκης και από το 2004 είναι λέκτορας στο Τμήμα Γεωγραφίας του Πανεπιστημίου του Αιγαίου.

Alvaro Dimitri

Είναι πρόεδρος της Πρωτοβουλίας Αλληλεγγύης στους Μετανάστες στο Ρέθυμνο και μέλος του Στεκιού Μεταναστών Ρεθύμνου.

ΒΙΩΜΑΤΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ΝΕΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

Στην παρούσα εισήγηση επιχειρούμε να αναπτύξουμε έναν προβληματισμό σχετικά με την έννοια «δεύτερη γενιά», την εννοιολόγησή της και τη χρήση σε επιστημονικό και σε ευρύτερο κοινωνικο-πολιτικό πλαίσιο. Η προσέγγισή μας επιχειρεί να αναδείξει τις διαδικασίες συγκρότησης των κοινωνικών ταυτοτήτων υπό το πρίσμα τόσο των αυτοπροσδιορισμών όσο και των ετεροπροσδιορισμών.

Στη βάση ενός αυτο-αναστοχασμού και στη σπουδαιότητα που έχει ο λόγος και η δράση των ίδιων των υποκειμένων ως προς την ορθότητα ή μη των κατηγοριοποιήσεών μας, θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε ορισμένες πτυχές του θέματος. Η θεώρηση και κυρίως τα ερωτήματα προς συζήτηση που θα θέσουμε βασίζονται τόσο σε προβληματισμούς που ανέκυψαν από επιτόπια παρατήρηση που ο καθένας από εμάς πραγματοποίησε και πραγματοποιεί στα πλαίσια των ερευνητικών και κοινωνικο-πολιτικών ενδιαφερόντων του, καθώς επίσης σε ημι-δομημένες συνεντεύξεις που έχουμε υλοποιήσει στα πλαίσια μιας εν εξελίξει έρευνας.

Τζένη Καβουνίδη

Η Τζένη Καβουνίδη γεννήθηκε στις Η.Π.Α. και σπούδασε στο Stanford University (B.A.), στο Boston University (M.A.) και στο London School of Economics (Ph.D.). Διδάσκει μαθήματα Κοινωνιολογίας στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Έχει συνεργαστεί με διάφορα ερευνητικά ινστιτούτα στην Ελλάδα, ενώ από το 2005 συνεργάζεται με το Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (Ι.ΜΕ.ΠΟ.) ως Διευθύντρια Ερευνών. Για τη μετανάστευση στην Ελλάδα έχει δημοσιεύσει τα βιβλία Χαρακτηριστικά μεταναστών: Το ελληνικό πρόγραμμα νομιμοποίησης του 1998 (εκδόσεις Π. Σάκκουλα, Αθήνα, 2002) και Έρευνα για την οικονομική και κοινωνική ένταξη των μεταναστών (Παρατηρητήριο Απασχόλησης Ερευνητική-Πληροφορική, Αθήνα, 2003, <http://www.paep.org.gr/mod/fileman/files/erevna.pdf>).

Άρθρα της έχουν εμφανιστεί σε πολλούς συλλογικούς τόμους και σε επιστημονικά περιοδικά όπως το International Migration, ενώ το φθινόπωρο του 2006 θα δημοσιευτεί στο International Migration Review το τελευταίο άρθρο της με τίτλο “Labour Market Impact of Migration: Employment Structures and the Case of Greece”.

Τριανταφυλλιά Αβραμίδη

Τριανταφυλλιά Αβραμίδη: έχει σπουδάσει Διοίκηση Επιχειρήσεων, διαθέτει Μεταπτυχιακό Δίπλωμα στη Λογιστική και στην Διοίκηση των Επιχειρήσεων καθώς και Μεταπτυχιακό Τίτλο στο Διεθνές Οικονομικό Management. Εργάστηκε ως υπεύθυνη Διοίκησης και Δικτύωσης στο Κέντρο Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας (Recite II - Entre) & το Κέντρο Υποδοχής Επενδυτών (ΕΠΑΝ) της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Δυτικής Αττικής. Σήμερα, ανήκει στο δυναμικό του Ινστιτούτου Μεταναστευτικής Πολιτικής (ΙΜΕΠΟ).

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Τα παιδιά των μεταναστών βρίσκονται αντιμέτωπα με μία μεγάλη πρόκληση, καθώς καλούνται να μεγαλώσουν σε ένα περιβάλλον που είναι ξένο είτε για εκείνα είτε για τους γονείς τους. Το κατά πόσον θα καταφέρουν να αντεπεξέλθουν στην πρόκληση αυτή και να ενταχθούν επιτυχώς στο νέο τους περιβάλλον εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την επίδοσή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα και την άνεσή τους στη χρήση της ελληνικής γλώσσας καθώς και από τις πολιτικές που σχεδιάζονται και εφαρμόζονται προς τις κατευθύνσεις αυτές. Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από το ΙΜΕΠΟ για τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε διάφορες περιοχές της χώρας δείχνουν το μέγεθος της πρόκλησης και των αναγκών που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Σύμφωνα με τα στοιχεία, μικρό μόνο ποσοστό των μαθητών ξένης υπηκοότητας έχει γεννηθεί στην Ελλάδα ενώ σημαντικά ποσοστά βρίσκονται στην Ελλάδα για λίγα μόνο χρόνια. Η ελλιπής γνώση της ελληνικής γλώσσας συνεπάγεται μεγάλες ανάγκες γλωσσικής και εκπαιδευτικής στήριξης. Η ανάλυση των στοιχείων για τη σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αποκαλύπτει ότι η αναλογία μαθητών ξένης υπηκοότητας προς γηγενείς μαθητές είναι μεγαλύτερη στην πρώτη βαθμίδα παρά στη δεύτερη. Επίσης, όπως προκύπτει από την ανάλυση των στοιχείων οι μαθητές ξένης υπηκοότητας που φοιτούν στη δεύτερη βαθμίδα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στρέφονται περισσότερο, σε σχέση με τους γηγενείς, προς τα ΤΕΕ παρά προς το Λύκειο.

Χρυσά Κασίμη

Η Χρυσάφω Κασίμη γεννήθηκε το 1970 στην Κόρινθο. Το 1993 αποφοίτησε από τη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών (Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας). Το 1996 απέκτησε μεταπτυχιακό τίτλο (DEA) στις Επιστήμες της Αγωγής από το Πανεπιστήμιο Paris VIII και το 2003 υποστήριξε τη διδακτορική της διατριβή με τίτλο «Το ελληνικό δημοτικό σχολείο, οι εκπαιδευτικοί και τα παιδιά των μεταναστών: μεταξύ πραγματικότητας και άλλοθι» (Πανεπιστήμιο Paris VIII). Έχει εργαστεί από το 1992 ως ερευνητής-συνεργάτης στα Πανεπιστήμια Αθηνών, Paris VIII (Saint-Denis), Θεσσαλονίκης, Πατρών, καθώς και στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών. Από το 2004 διδάσκει ως επιστημονικός συνεργάτης στην Α.Σ.ΠΑΙ.ΤΕ (Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης) και συνεργάζεται ως ερευνητής με το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Μιλάει γαλλικά, αγγλικά και ισπανικά.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ: ΝΕΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Η αυξανόμενη φοίτηση παιδιών μεταναστών στο ελληνικό σχολείο τα τελευταία χρόνια δημιουργεί νέες σύνθετες εκπαιδευτικές πραγματικότητες και θέτει κρίσιμα ζητήματα που αφορούν τόσο στη 'διαχείριση' της ετερότητας όσο και στην εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για τους μετανάστες δεύτερης γενιάς. Λαμβάνοντας υπόψη τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο του εκπαιδευτικού θεσμού στη διαδικασία ένταξης, η συγκεκριμένη ανακοίνωση έχει ως στόχο να προσδιορίσει τον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί νοηματοδοτούν την παρουσία των παιδιών των μεταναστών, εστιάζοντας στα στοιχεία εκείνα που αναδεικνύουν το πώς προσλαμβάνουν, πρώτον, τις σχολικές δυσκολίες και τη σχολική πορεία αυτών των μαθητών, και δεύτερον, τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους.

Η παρουσίαση αντλεί από τα εμπειρικά δεδομένα ποιοτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια διδακτορικής διατριβής με θέμα τις αντιλήψεις και τις αναπαραστάσεις των εκπαιδευτικών της Α/θμιας εκπαίδευσης σχετικά με φοίτηση των αλλοδαπών μαθητών και τις πρακτικές που εφαρμόζουν στις 'κανονικές' τάξεις καθώς και στις Τάξεις Υποδοχής και τα Φροντιστηριακά Τμήματα.

Κώστας Διαμαντής

Γεννήθηκε το 1965 στη Λάρισα. Το 1985 αποφοίτησε από την Παιδαγωγική Ακαδημία Λάρισας. Το 1997 απέκτησε Δίπλωμα Μετεκπαίδευσης στην Ειδική Αγωγή από το Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 2001 απέκτησε Μεταπτυχιακό Τίτλο «Κοινωνιολογίας» από το Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης. Από το 2005 εκπονεί τη Διδακτορική του Διατριβή στο ίδιο Τμήμα και είναι συνεργάτης του Εργαστηρίου Μελέτης της Μετανάστευσης και Διασποράς.

Έχει εργαστεί ως δάσκαλος σε δημόσια Δημοτικά Σχολεία και επί σειρά ετών ως αποσπασμένος στο Υπουργείο Παιδείας, στο Γραφείο Τάξεων Υποδοχής και Φροντιστηριακών Τμημάτων, στη Διεύθυνση Σπουδών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και στο Γραφείο Κοινωνίας της Πληροφορίας. Συμμετείχε στις επιτροπές για τα Σχολεία Παλιννοστούντων ελληνοπαίδων (1994-1995), για το Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο (1998-1999) και για την Κοινωνία της Πληροφορίας (2001).

ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΕΝΙΑ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΗΝ ΕΣΣΔ: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΟΥΣ ΠΟΡΕΙΑ

Η εισήγηση αυτή έχει ως αντικείμενο την παρουσίαση έρευνας, που πραγματοποιήθηκε το Μάιο του 2001, σε όλα τα Γυμνάσια, Λύκεια και ΤΕΕ των Αχαρνών της Κομοτηνής και των Σαπών Ροδόπης. Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν να εξετάσουμε την περίπτωση των «ομογενών» μαθητών από την πρώην Σοβιετική Ένωση όχι από την οπτική των διαδικασιών επιπολιτισμού τους και των παραγόντων που αφορούν καθαρά το σχολικό περιβάλλον, αλλά εστιάζοντας σε παράγοντες που σχετίζονται με το επίπεδο διαβίωσής τους και με το μορφωτικό, οικονομικό και κοινωνικό οικογενειακό τους περιβάλλον, παίρνοντας αφορμή από την υπόθεση ότι οι «ομογενείς» μαθητές βρίσκονται πια αρκετά χρόνια στην Ελλάδα. Αυτό, όπως θα δούμε ότι προκύπτει και από τα ευρήματα της έρευνας, έχει σαν αποτέλεσμα την άμβλυνση της επιρροής των παραγόντων που σχετίζονται με την πρόσφατη ή μη, εισαγωγή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα. Αντίθετα, φαίνεται ότι έχουμε πια να κάνουμε με μια κατηγορία μαθητών, που οι οικογένειές τους βρέθηκαν σε μια πορεία καθοδικής κοινωνικής κινητικότητας, εξαιτίας των δυσκολιών που συνάντησαν στην ένταξή τους στην ελληνική αγορά εργασίας κυρίως και το γεγονός αυτό εγείρει σοβαρά ερωτήματα για το εάν και πόσο αυτό επιδρά στην πορεία τους στο σχολείο.

Βασίλης Καρύδης

Σπούδασε στην Αθήνα (Τμήμα Νομικής), στο Λονδίνο (University College London) και είναι διδάκτωρ του Τμήματος Νομικής ΔΠΘ, όπου και υπηρέτησε από το 1992, ως μέλος ΔΕΠ. Έχει εκλεγεί Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Είναι συγγραφέας των βιβλίων «Εγκληματικότητα και κοινωνικός έλεγχος στην ΕΣΣΔ, Αντ. Σάκουλας, 1991», «Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα, Παπαζήσης, 1996», «Η αθέατη εγκληματικότητα, Εθνική θυματολογική έρευνα, Αντ. Σάκουλας, 2004», καθώς και δεκάδων άρθρων σε επιστημονικά περιοδικά και συλλογικούς τόμους, στην Ελλάδα και το εξωτερικό, σχετικά με το μεταναστευτικό φαινόμενο, το σωφρονιστικό σύστημα, τη μέτρηση της εγκληματικότητας, το φαινόμενο της βίας κ.ά. Έχει διατελέσει μέλος της Κεντρικής Επιτροπής Μεταγωγών (ΚΕΜ), του Κεντρικού Επιστημονικού Συμβουλίου Φυλακών (ΚΕΣΦ), του Δ.Σ. του ΟΚΑΝΑ και πολλών ad hoc επιστημονικών επιτροπών και ομάδων έργου. Συντονίζει για την Ελλάδα το Δίκτυο *Critical Criminology and Criminal Justice Systems in Europe* και είναι μέλος της διευθυντικής επιτροπής της *European Group for the Study of Deviance and Social Control*.

Νικόλαος Τάτσης

Σπούδασε πολιτική επιστήμη και νομικά στην Ελλάδα και κοινωνιολογία στις Η.Π.Α., όπου αναγορεύτηκε Διδάκτωρ από το Syracuse University. Δίδαξε επί σειρά ετών στο State University of New York και είναι Καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης. Τα επιστημονικά του ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στους τομείς κοινωνιολογική θεωρία, κοινωνιολογία της γνώσης, κοινωνιολογία του δικαίου και της έκτροπης συμπεριφοράς, κοινωνιολογία των κοινωνικών κινημάτων, κοινωνιολογία των θεσμών κλπ.

Ισμήνη Κριάρη – Κατράνη

Η Ισμήνη Κριάρη – Κατράνη είναι Ειδική Γραμματέας Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και Παιδείας Ομογενών στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Σπούδασε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1985 υποστήριξε τη διδακτορική της διατριβή στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών με θέμα: «Συνταγματικοί θεσμοί για την αντιμετώπιση κρατικών κρίσεων στην Ελλάδα και την αλλοδαπή». Έλαβε ερευνητικές υποτροφίες από τον γερμανικό οργανισμό υποτροφιών DAAD το 1998 και το 2003.

- *Από 1979: Δικηγόρος Αθηνών*
- *1978-1989: Βοηθός Καθηγητή του Τμήματος Δημοσίας Διοικήσεως του Παντείου Πανεπιστημίου.*
- *1989-1996: Λέκτωρ Συνταγματικού Δικαίου του Τμήματος Δημοσίας Διοικήσεως του Παντείου Πανεπιστημίου.*
- *1996-2002: Επίκουρη Καθηγήτρια*
- *2002: Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Συνταγματικού Δικαίου στο ίδιο Τμήμα του Παντείου Πανεπιστημίου. (Μαθήματα διδασκαλίας: Συνταγματικό δίκαιο, Τεχνολογία και ατομικά δικαιώματα στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης, Διεθνή προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων και Βιοηθική και Σύνταγμα).*
- *2003: Επισκέπτρια καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του Λύνεμπουργκ, στην Γερμανία.*
- *Μέλος της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής του Υπουργείου Υγείας και Προνοίας και του Συμβουλίου της Ευρώπης (2002-2005)*
- *Μέλος της Επιτροπής Βιοηθικής της Ιεράς Συνόδου (από το 2000).*
- *Πρόεδρος της Επιστημονικής Επιτροπής Βιοηθικής της Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης Ορθοδοξίας (από το 2001).*
- *Ίδρυτικό μέλος του επιστημονικού σωματείου «Δικαίου της υγείας» και μέλος του διοικητικού συμβουλίου (2004 / 2006)*
- *2004: Ειδική Γραμματέας Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και Παιδείας Ομογενών στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.*

Στο πλαίσιο της Γραμματείας αυτής είναι υπεύθυνη για την επεξεργασία και επίβλεψη προγραμμάτων για ευαίσθητες μαθητικές ομάδες, όπως για τους τσιγγανόπαιδες, για τους μουσουλμανόπαιδες, για τους παλιννοστούντες και αλλοδαπούς και για του ελληνοπαιδες της διασποράς. Με τα προγράμματα αυτά επιδιώκεται να αντιμετωπισθούν οι ειδικότερες εκπαιδευτικές ανάγκες αυτών των ομάδων, δηλαδή να αναπτυχθούν οι γνωστικές και κοινωνικές ικανότητες των παιδιών αυτών και να καταστεί δυνατή η κοινωνική τους ενσωμάτωση.

Είναι επίσης επικεφαλής και μέλος πολλών επιτροπών.

Έχει δημοσιεύσει τις μονογραφίες «Συνταγματικοί θεσμοί για την αντιμετώπιση κρατικών κρίσεων στην Ελλάδα και την αλλοδαπή. Διδακτορική διατριβή, Αθήνα, 1985», «Βιοιατρικές εξελίξεις και συνταγματικό δίκαιο – Συνταγματικά θέματα σχετικά με τις μεθόδους υποβοηθούμενης αναπαραγωγής και τις εφαρμογές της γενετικής, Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας, 1994», «Γενετική Τεχνολογία και Θεμελιώδη Δικαιώματα – Η συνταγματική προστασία των γενετικών δεδομένων, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 1999», «Τεχνολογία και Κοινοβούλιο – Ο θεσμικός ρόλος και το έργο των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών και των Γραφείων Αποτίμησης Τεχνολογίας, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2001» και πολλά άρθρα σ επιστημονικά περιοδικά.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΥΠΕΠΘ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Η πολιτική του ΥΠΕΠΘ στο χώρο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αποσκοπεί στην ομαλή εκπαιδευτική και κοινωνική ένταξη όλων των μαθητών που χαρακτηρίζονται από γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες. Από την άποψη αυτή, οι διοικητικές και πολιτικές παρεμβάσεις του Υπουργείου Παιδείας αφορούν κυρίως τέσσερις μαθητικές ομάδες: τους τσιγγανόπαιδες, τους μουσουλμανόπαιδες της Θράκης, τους Έλληνες ομογενείς του εξωτερικού και τους παλιννοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές.

Οι παλιννοστούντες και αλλοδαποί μαθητές είναι η πολυπληθέστερη από τις τέσσερις κατηγορίες και παρουσιάζει τη μεγαλύτερη διασπορά στην Ελληνική επικράτεια. Η συγκέντρωση νεότερων στατιστικών στοιχείων από το Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης βρίσκεται εν εξελίξει, μπορούμε όμως να πούμε, βασιζόμενοι σε παλαιότερα στοιχεία (σχολικό έτος 2002-3), ότι ο συνολικός αριθμός των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ανέρχεται περίπου στις 130 χιλιάδες. Είναι επομένως αναμενόμενο η ένταξή τους στην Ελληνική κοινωνία να είναι ένα σύνθετο ζήτημα, το οποίο δεν έχει μόνο εκπαιδευτική διάσταση και το οποίο δεν απασχολεί μόνο το Υπουργείο Παιδείας αλλά και πολλούς άλλους φορείς, κρατικούς και μή. Ωστόσο, ομολογείται από όλους ότι η εκπαίδευση είναι ο αποφασιστικότερος παράγοντας για την επιτυχή κοινωνική ένταξη των ανήλικων μεταναστών.

Είναι γνωστό ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα θεσμοθετήθηκε με τον Νόμο 2413/1996. Το πνεύμα του νομοθετήματος αυτού και των υπολοίπων κανονιστικών κειμένων (υπουργικών αποφάσεων και εγκυκλίων) που εξέδωσε έκτοτε το ΥΠΕΠΘ βασίζεται στις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, και κυρίως στο σεβασμό προς την ετερότητα και προς το ιδιαίτερο πολιτισμικό κεφάλαιο των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών. Παραλλήλως, το Υπουργείο Παιδείας θεωρεί την ορθή εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας ως προϋπόθεση εκ των ων ουκ άνευ, προκειμένου οι μαθητές αυτοί να αποφύγουν την εκπαιδευτική περιθωριοποίηση και να αποκτήσουν ευκαιρίες ανάλογες των ημεδαπών μαθητών για την μετέπειτα κοινωνική και επαγγελματική τους πορεία. Θα ήθελα να επιμείνω περισσότερο στο θέμα της ελληνομάθειας, εφόσον στο εκπαιδευτικό μας σύστημα έχουν αρχίσει να εισέρχονται μαθητές αλλοδαπής καταγωγής, που έχουν γεννηθεί και μεγαλώσει στην Ελλάδα. Ως Υπουργείο Παιδείας, δεν έχουμε διεξαγάγει κάποια συγκριτική έρευνα των σχολικών επιδόσεων των μεταναστών πρώτης και δεύτερης γενιάς, από την επικοινωνία μας όμως με τους εκπαιδευτικούς και γενικότερα με την εκπαιδευτική κοινότητα έχουμε αποκομίσει την εντύπωση ότι οι μετανάστες δεύτερης γενιάς τα καταφέρνουν πολύ καλύτερα από αυτούς της πρώτης γενιάς. Πολλοί από τους μαθητές αυτούς έχουν επιδόσεις συγκρίσιμες με αυτές των ημεδαπών μαθητών. Ωστόσο, θεωρούμε ότι η ενισχυτική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας πρέπει να συνεχιστεί, για όσους την έχουν πραγματικά ανάγκη, δεδομένου ότι το οικογενειακό περιβάλλον των μαθητών αυτών δεν τους παρέχει συνήθως επαρκή ερεθίσματα για την γλωσσική τους ανάπτυξη.

Σε διοικητικό επίπεδο, τα μέτρα και οι παρεμβάσεις του ΥΠΕΠΘ στον τομέα της εκπαίδευσης των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών συνοψίζονται στα εξής:

Με αποφάσεις των περιφερειακών διευθυντών εκπαίδευσης ιδρύονται σε όλη τη χώρα τάξεις υποδοχής και φροντιστηριακά τμήματα. Οι τάξεις αυτές, σε συνδυασμό με το θεσμό της πρόσθετης διδακτικής στήριξης, προσφέρουν στους μαθητές αυτούς ενισχυτική διδασκαλία στην Ελληνική γλώσσα και διδακτική στήριξη σε άλλα διδακτικά αντικείμενα. Οι τάξεις υποδοχής και τα φροντιστηριακά τμήματα μπορούν να ιδρυθούν καθ' όλη τη

διάρκεια του έτους. Σήμερα, λειτουργούν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση 322 τάξεις υποδοχής και 147 φροντιστηριακά τμήματα.

Το ΥΠΕΠΘ έχει ιδρύσει 26 διαπολιτισμικά σχολεία, στα οποία φοιτά μεγάλος αριθμός αλλοδαπών μαθητών. Για το λόγο αυτό, βάσει εγκυκλίου που εκδίδεται κάθε χρόνο, οι εκπαιδευτικοί που μετατίθενται στα σχολεία αυτά πρέπει να διαθέτουν μεταπτυχιακούς τίτλους στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλα αυξημένα προσόντα, και κατά προτίμηση να γνωρίζουν κάποια από τις γλώσσες των χωρών καταγωγής των μαθητών.

Η Ειδική Γραμματεία Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και η Υπηρεσία Διαχείρισης του ΕΠΕΑΕΚ εποπτεύουν μεταξύ άλλων και την υλοποίηση του προγράμματος «Ένταξη Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών στο Σχολείο». Το πρόγραμμα αυτό, το οποίο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και εθνικούς πόρους, αναπτύσσει δράσεις επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, ενισχυτικής διδασκαλίας, παραγωγής διδακτικού υλικού, και ευαισθητοποίησης της εκπαιδευτικής κοινότητας και – γενικότερα - της κοινωνίας. Το διδακτικό υλικό αφορά στη διδασκαλία της Ελληνικής ως 2ης γλώσσας, αλλά και στη διδασκαλία άλλων μαθημάτων (π.χ. της φυσικής και της χημείας για ρωσόφωνους και αλβανόφωνους μαθητές). Η δεύτερη φάση του προγράμματος είχε προϋπολογισμό 8.315.000 ευρώ και έληξε τον Δεκέμβριο του 2004. Κατόπιν αξιολόγησης των αποτελεσμάτων, προκηρύχθηκε η τρίτη φάση του προγράμματος, η οποία έχει προϋπολογισμό 10.000.000 ευρώ και θα διαρκέσει μέχρι τον Ιούνιο του 2007 (ενδεχομένως να παραταθεί έως τον Ιούνιο του 2008). Φορέας υλοποίησης για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Επιστημονικοί υπεύθυνοι είναι αντιστοίχως ο αντιπρύτανης Χρήστος Κίττας και η καθηγήτρια Ζωή Παπαναούμ.

Τα μέτρα που αδρομερώς περιέγραψα πιστεύουμε ότι συνθέτουν ένα συνεκτικό πλαίσιο παρεμβάσεων για την εκπαίδευση των μεταναστών. Ένα πλαίσιο που έχει οπωσδήποτε αδυναμίες, διαπνέεται όμως από μία εκπαιδευτική φιλοσοφία που κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση.

Τσουρούλας Θεόδωρος

Ο κ. Τσουρούλας Θεόδωρος είναι Πρόεδρος του Ινστιτούτου Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Ι.Π.Ο.Δ.Ε.) καθώς και του Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης Δημοσίων Υπάλληλων (Τ.Ε.Α.Δ.Υ.). Έχει μεταπτυχιακό δίπλωμα στο αντικείμενο «Μοντέλα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Σχολικών Μονάδων». Ως Φιλολόγος υπηρέτησε στην ελληνική εκπαίδευση επί 30 έτη. Επίσης, έχει διατελέσει Ειδικός Σύμβουλος Υπουργών σε θέματα Παιδείας και Έρευνας καθώς και Πρόεδρος του Ε' Διαμερίσματος του Δήμου Αθηναίων και της Δημοτικής Επιτροπής Παιδείας του ίδιου Διαμερίσματος. Παράλληλα έχει αναπτύξει συγγραφικό έργο παιδαγωγικού ενδιαφέροντος και συμμετέχει σε αρκετούς πολιτιστικούς συλλόγους.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ: ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ Ι.Π.Ο.Δ.Ε.

Τα ποσοτικά στοιχεία που συλλέγει τα τελευταία χρόνια το Ι.Π.Ο.Δ.Ε. - σχετικά με τη σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού της χώρας μας, δείχνουν ότι σημειώνεται σταθερή αύξηση του αριθμού των μαθητών που είναι τέκνα αλλοδαπών (προσφύγων και μεταναστών). Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία αυτά η ελληνική πολιτεία έχει προβεί σε μια σειρά ενεργειών, προκειμένου να αναπροσαρμόσει τις πρακτικές της ελληνικής εκπαίδευσης στη σύγχρονη πολυπολιτισμική πραγματικότητα. Βασικές τέτοιες ενέργειες είναι η ίδρυση των Σχολείων Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και η λειτουργία των Τάξεων Υποδοχής και των Φροντιστηριακών Τμημάτων.

Σε συνάφεια με τις ενέργειες αυτές το Ι.Π.Ο.Δ.Ε. υποστηρίζει την προσπάθεια για την ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δραστηριοποιούμενο στις ακόλουθες δράσεις:

Επικοινωνία και συνεργασία με τα σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης για την καταγραφή της λειτουργίας τους

Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και των στελεχών της εκπαίδευσης σε θέματα και πρακτικές της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης.

Συγκρότηση και λειτουργία τριών αποκεντρωμένων γραφείων του Ι.Π.Ο.Δ.Ε. στη Θεσσαλονίκη, την Πάτρα και τα Ιωάννινα, ώστε να λαμβάνεται άμεση ενημέρωση για τυχόν προβλήματα και πρωτοβουλίες των κατά τόπους σχολικών μονάδων σε θέματα εκπαιδευτικής ένταξης αλλοδαπών μαθητών.

Έκδοση των «Διαπιστωτικών Τεστ Ελληνομάθειας» μέσα από τα οποία ο εκπαιδευτικός μπορεί να προσδιορίσει το προφίλ του μαθητή όσον αφορά τη γνώση της ελληνικής γλώσσας.

Διεξαγωγή έρευνας με στόχο αφενός την καταγραφή των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών που φοιτούν στα ελληνικά σχολεία, αφετέρου των εκπαιδευτικών πρακτικών που διευκολύνουν την ένταξη των μαθητών αυτών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Μίλτος Παύλου

Ο Μίλτος Παύλου είναι κοινωνιολόγος, απόφοιτος του Πανεπιστημίου του Σαλέρνο και μεταπτυχιακών σπουδών του Τμήματος Νομικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Η ερευνητική του δραστηριότητα επικεντρώνεται σε ζητήματα μετανάστευσης, διακρίσεων, ρατσισμού και κοινωνικού αποκλεισμού.

Συνεπιμελητής και συγγραφέας στους συλλογικούς τόμους *Η Ελλάδα της Μετανάστευσης: κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και ιδιότητα του πολίτη*, Κριτική, 2004 (επιμ. Παύλου Μ. – Χριστόπουλος Δ.) και *Μετανάστες στην Ελλάδα*, Εταιρεία Πολιτικού Προβληματισμού «Νίκος Πουλαντζάς»-Ελληνικά Γράμματα, 2001, (επιμ. Μαρβάκης Αθ. – Παρσάνογλου Δ. - Παύλου Μ.). Έχει δημοσιεύσει σχετικές μελέτες και άρθρα στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Εργάζεται ως ειδικός επιστήμονας στον *Συνήγορο του Πολίτη* και είναι εθνικός συντονιστής του προγράμματος *Ευρωπαϊκός Διάλογος για τη Μετανάστευση για λογαριασμό της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Κέντρου Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων* σε συνεργασία με το *Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών*, ενώ συνεργάζεται με το κέντρο *Αντιγόνη* ως συντάκτης της ετήσιας έκθεσης για τις διακρίσεις του *Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για το Ρατσισμό και την Ξενοφοβία*.

ΜΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ¹

Είναι λάθος να νομίζουμε ότι οι πολιτικές της μετανάστευσης αφορούν μόνο την τελευταία. Σήμερα, αυτό το μείζον κοινωνικό φαινόμενο ακουμπά άμεσα ή έμμεσα όλους τους κατοίκους της χώρας, ενώ διατρέχει όλες τις πτυχές και προκλήσεις της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας από το δημόσιο έως το ιδιωτικό και από την οικονομία και τη δημογραφία έως τον πολιτισμό και την πολιτική, παρέχοντας την ίδια στιγμή τα κλειδιά και τις λύσεις.

Α. Δεδομένα

Στις αρχές του 21ου αιώνα η επιφυλακτική ή ξενοφοβική στάση απέναντι στους μετανάστες, στη δημόσια συζήτηση έχει μεταβληθεί προς το θετικότερο με κύριο όχημα το (ωφελμιστικό) επιχείρημα της συμβολής τους στην οικονομία της χώρας. Χαρακτηριστικά, το μαζικότερο κόμμα της ελληνικής πολιτικής ιστορίας (ΠΑΣΟΚ) έχει προτεραιοποιήσει την πλήρη ένταξη των μεταναστών ξεκινώντας πρώτα από τα ίδια τα όργανά του, ενώ ο Υπ.Εσωτερικών ορθά επισημαίνει ότι η μετανάστευση δεν είναι πρόβλημα, αλλά κοινωνικό φαινόμενο².

Ωστόσο η μεταστροφή της ρητορείας δεν έχει μεταβάλλει σημαντικά τους όρους εκμετάλλευσης και de facto ρατσιστικών πρακτικών και βίας που υφίστανται οι μετανάστες, από τον εργοδότη και το κράτος έως τους καθημερινούς διαχειριστές της μετανάστευσης (ο κάθε δημόσιος υπάλληλος). Η μεταναστευτική πολιτική παραμένει αντιενταξιακή (αν και ευαγγελίζεται την ένταξη) σε παραφωνία προς την κοινωνική πραγματικότητα³.

Β. Στόχοι και μέσα

Μια εθνική πολιτική για την Ελλάδα της μετανάστευσης, οφείλει να παρέμβει στους τομείς:

¹ Το κείμενο αυτό δημοσιεύτηκε στην Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία το Νοέμβριο του 2005.

² Βλ. Μαρβάκης-Παρσάνογλου-Παύλου, *Μετανάστες: προβλήματα, κοινωνικά φαινόμενα, υποκείμενα*, Εισαγωγή στο συλλογικό *Μετανάστες στην Ελλάδα*, ΕΠΠ Νίκος Πουλαντζάς, Ελληνικά Γράμματα, 2001.

³ Για μια σφαιρική κριτική της Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Πολίτη στο *Ευρωπαϊκό Διάλογο για τη Μετανάστευση* www.hlhr.gr

1. Εργασία

Προστασία της εργασίας. Μια (ακόμα) νομιμοποίηση με αμνήστευση των εργοδοτών (μόνο οι εργαζόμενοι καταβάλλουν ένσημα) είναι αποτυχημένη, ακόμα και όταν πετύχει τον εισπρακτικό της στόχο, και αναποτελεσματική όταν οι εργαζόμενοι δεν προστατεύονται και το εργατικό δίκαιο δεν εφαρμόζεται χάριν της μεταναστευτικής νομοθεσίας. Τότε, οι παράνομα απασχολούμενοι και υποκείμενοι εκμετάλλευσης εφόσον συλληφθούν, απελαύνονται αντί να τους αναγνωριστούν τα στερηθέντα εργασιακά και ασφαλιστικά τους δικαιώματα

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, η χωρίς διακρίσεις πρόσβαση στην απασχόληση αποτελεί τον πυρήνα της κοινωνικής ένταξης. Οι αδόκιμοι περιορισμοί που εισάγει ο ν.3386/2005 (απαγόρευση αλλαγής ειδικότητας, εργοδότη, περιφέρειας κ.ά.) αντιβαίνουν αυτή τη βασική αρχή ευνοώντας την παραοικονομία. Είναι κρίσιμο για τον κόσμο της εργασίας συνολικά και όχι μόνο για τους μετανάστες το Σώμα Επιθεωρητών Εργασίας να ενισχυθεί και να θωρακισθεί ώστε να επιτελέσει τη σημαντική του αποστολή (και ως σώμα διασφάλισης της αρχής ίσης μεταχείρισης -ν.3304/2005).

2. Εκπαίδευση

Η ανεπάρκεια της εκπαίδευσης που οδηγεί σε σχολική εγκατάλειψη (όχι πάντα σε συνδυασμό με σχολική αποτυχία), πριν ακόμη από εκπαιδευτικό, είναι πρόβλημα δημοκρατίας (όπως και για άλλες κοινωνικές ομάδες, πχ. Ρομά, εξαρτημένοι κλπ.)⁴

Η πραγματικά διαπολιτισμική και σύγχρονη εκπαίδευση (όχι ως ειδικό πεδίο αλλά διατρέχοντας κάθε πτυχή του εκπαιδευτικού συστήματος) σε αντικατάσταση του σημερινού εθνοκεντρικού και παρωχημένου ελληνικού σχολείου, είναι μονόδρομος για το πολυτιμότερο κοινωνικό κεφάλαιο που είναι οι νέοι άνθρωποι και αυριανοί πολίτες.

3. Κοινωνικό κράτος

Η συμμετοχή των νόμιμα διαμενόντων μεταναστών στην κοινωνική προστασία σήμερα περιορίζεται στο νδ.57/1973, ενώ οι περιορισμοί στις παροχές υγείας για τους μετανάστες χωρίς άδεια, αγνοούνται συστηματικά από τους λειτουργούς του συστήματος υγείας που ορθά προτάσσουν τα δικαιώματα του ασθενή και τον όρκο του Ιπποκράτη στη μεταναστευτική νομοθεσία.

Η πλήρης συμμετοχή των μεταναστών είναι μέρος μόνο του αιτήματος για ένα πραγματικό κοινωνικό κράτος, με ουσιαστικές παροχές κοινωνικής πρόνοιας και προστασίας (μήπως αντί για F16;) το οποίο, όπως επισημαίνει με έμφαση το Σύνταγμα του 2001, αποτελεί θεμέλιο της κοινωνικής συμμετοχής και της δημοκρατικής πολιτείας.

4. Πολιτικά δικαιώματα

Το μεγαλύτερο στοίχημα μιας κοινωνίας είναι πάντα η νέα γενιά. Η 2η και 3η γενιά μεταναστών αντί για το φόβο της απέλασης και της υποβάθμισης σε πολίτες τρίτης κατηγορίας, δικαιούνται να απολαμβάνουν τα δικαιώματα του πολίτη. Αποτελούν άλλωστε ένα νέο θησαυρό (μετά τη φτηνή εργασία των γονέων τους) στα χέρια της ελληνικής κοινωνίας.

Πριν ακόμη από το θεμιτό και άμεσα απαιτητό δικαίωμα ψήφου στις τοπικές εκλογές, επείγει η πλήρης κοινωνική και πολιτική συμμετοχή:

- στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής και νομοθεσίας⁵
- στην τοπική κοινωνία και αυτοδιοίκηση

⁴ Παύλου Μ., Η σχολική εγκατάλειψη ως παραβίαση δικαιωμάτων του παιδιού, εισήγηση σε ημερίδα του ΕΠΙΦΥ, Μάιος 2005.

⁵ Η πρόταση για διαρκές συμβούλιο-φόρουμ μεταναστευτικής πολιτικής είναι ώριμη μετά από 2 συναντήσεις Εθνικού Διαλόγου για τη Μετανάστευση που διοργάνωσε η Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου το 2005. www.hlhr.gr/emd/nmd.htm

- στη δημόσια σφαίρα με ενδυνάμωση και υποστήριξη της αυτό-οργάνωσης των μεταναστών⁶

Επίσης, είναι ώριμη η προοπτική χορήγησης ιθαγένειας με βάση τη γέννηση στη χώρα (*jus soli*), μετά από το πολύ 5 έτη διαμονής, με κόστος έκδοσης της αστυνομικής ταυτότητας (και όχι 1500 €) και με υποχρέωση απάντησης του αιτήματος από τη διοίκηση.

Αντί επιλόγου και αντιγράφοντας από το πρώτο μήνυμα του νεοεκλεγέντος τότε (24.03.2005) Προέδρου της Δημοκρατίας Κ. Παπούλια:

«(...)Σήμερα, η δημοκρατία δεν κινδυνεύει. Ο αγώνας, όμως, για την ποιότητα της δημοκρατίας είναι διαρκής και δύσκολος. (...) η προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των προσωπικών ελευθεριών, χωρίς διακρίσεις, και η ομαλή ένταξη των μεταναστών, είναι σοβαρές προκλήσεις για τη σύγχρονη Ελλάδα.»

⁶ Εξέχον παράδειγμα το Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών.